

Filmoteka Szkolna

Temat lekcji: Kim jestem? - lekcja o tożsamości i rolach społecznych na podstawie filmu Zbigniewa Rybczyńskiego „Tango”

Opracowanie: Anna Twardowska

Etap edukacyjny: szkoła ponadpodstawowa

Przedmiot: godzina wychowawcza, wiedza o społeczeństwie

Czas: 1 godzina lekcyjna (w tym projekcja filmu)

Cel główny:

psychoedukacja w zakresie ról społecznych, które pełniimy w życiu oraz kwestii kształtowania własnej tożsamości

Cele szczegółowe:

Uczniowie w trakcie zajęć mają okazję doświadczyć, rozwijać i doskonalić:

- świadomość ról społecznych, w których obecnie się znajdują i w których mogą znajdować się w przyszłości
- świadomość kształtowania własnej tożsamości, wpływu na to kim i kiedy jestem
- odkrywanie czynników tworzących tożsamość
- kształtowanie samodzielności w określaniu, kim jestem
- świadomość zmienności ról życiowych

Metody pracy:

- dyskusja
- autoanaliza
- tworzenie masek
- odgrywanie ról
- odgrywanie scenek

Środki dydaktyczne:

- film „Tango” Zbigniewa Rybczyńskiego, 8’
- wprowadzenie merytoryczne dla nauczyciela,
- materiały do przygotowania masek, papier, kredki, pisaki

Pojęcia kluczowe:

tożsamość, tożsamość społeczna, tożsamość osobista, poczucie ja, role społeczne

Wstęp:

Według psychologów społecznych jesteśmy związani z coraz większą liczbą osób, organizacji i instytucji (zarówno w rzeczywistości, jak i wirtualnie poprzez np. portale społecznościowe). Występujemy w wielu różnorodnych rolach. Przyjmujemy opinie, sposób życia, system wartości z wielu źródeł. W takich warunkach kształtuje się nasza TOŻSAMOŚĆ - to, co uważamy za „ja”, z czym się identyfikujemy. Kenneth J. Gergen zadaje więc pytanie: czym jest „ja” w ciągłej komunikacji. Współcześni psychologowie coraz częściej kładą nacisk na zmieniającą się tożsamość naszych czasów - nasze „ja” wciąż się zmienia i inne jego aspekty dochodzą do głosu w zależności od sytuacji.

Zmienność ludzkiej natury nie jest wcale jakością nową dla człowieka XXI wieku, jednak mnogość bodźców - dając olbrzymie możliwości rozwoju - niewątpliwie utrudnia bycie sobą i kontakt z tym, co ja tak naprawdę myślę, czuję, chcę.

Choć pytania: kim jestem i dokąd zmierzam znane były już starożytnym, wydaje się że dziś nie tylko coraz trudniej na nie odpowiedzieć, ale też coraz rzadziej te pytania sobie zadajemy, mając dostęp do wielu gotowych scenariuszy, przepisów na udane życie, itd.

Brak tych odpowiedzi daje o sobie znać w sytuacjach kryzysu, kiedy zapożyczone schematy nie działają a role w których występujemy stają się „za ciasne”, stereotypowe. Warto więc rozpoznać elementy naszej tożsamości: społecznej i osobistej i mieć świadomość, w jaki sposób ta tożsamość się w nas kształtuje i zmienia.

Definicja tożsamości (za wikipedia.pl)

Tożsamość - to wizja własnej osoby, jaką człowiek ma: właściwości wyglądu, psychiki i zachowania się z punktu widzenia ich odrębności i niepowtarzalności u innych ludzi. W psychologii, od czasów pojawienia się teorii Erika H. Eriksona, pojęcie tożsamości występuje w kontekście dwu najważniejszych dla człowieka relacji: stosunku do siebie samego i stosunku do innych ludzi, a więc zarazem do kultury i tradycji.

Wskazuje ono na szczególny typ związku, jaki łączy podmiot z nim samym - z jednej strony, z jego własną psychofizyczną i moralną kondycją (self identity) z drugiej zaś - na związek z innymi. Związek ten opiera się na mniej lub bardziej świadomych postawach wobec wyróżnionych wartości, których nosicielem jest zarówno sam podmiot, jak i inni ludzie, kultura.

Problematyka tożsamości - rozważana z perspektywy specyficznie psychologicznej - komplikuje się dodatkowo przez obecność problemu podmiotu oraz przez sposób doświadczenia tożsamości, określane jako poczucie. Wobec pojęcia tożsamości wyróżniane są:

- tożsamość społeczna - uświadomienie sobie wspólnych właściwości z grupą, w której jednostka żyje, poczucie przynależności do grupy i dostrzeżenie odrębności grupy.
- tożsamość osobista - dostrzeżenie tego, co różni jednostkę od innych, powstawanie sądów na temat własnej osoby.

Dialogowość jest istotnym wyznacznikiem stosunków międzyludzkich

- pisze o tym Stanisław Krawczyk w książce „Narracja i dialog. Zastosowania psychologii narracyjnej w badaniu narracyjnych gier fabularnych”.

Znajdziemy tę myśl u filozofów od Sokratesa i Platona po Buber czy Levinasa. Hermans znacząco rozszerzył zakres pojęcia dialogowości, uznając ją za cechę relacji nie tylko interpersonalnych, ale też intrapersonalnych; jego zdaniem dialogujemy zarówno z innymi ludźmi, jak i wewnątrz własnego umysłu.

W kontaktach społecznych w toku życia przyjmujemy bardzo różne role (np. rodzica, przyjaciela, dziecka, gościa, nauczyciela, petenta, ucznia, eksperta, gospodarza), tworzymy też wiele obrazów siebie (ja-introwertyk, ja-perfekcjonista, ja-intelektualista, ja-optimista, ja-idealista, ja-zły, ja-dobry etc.).

Z jednej strony ważne jest, by w każdej z ról móc się czuć sobą, z drugiej - warto pielęgnować pewną niejednorodność, gdyż ta pozwala nam się odnaleźć w rozmaitych okolicznościach życiowych. Trawestując jedną z metafor Hermansa - bardzo marna to orkiestra, w której skład wchodzi tylko dyrygent.

Przebieg zajęć:

Przed projekcją filmu „Tango” poproś uczniów, aby oglądając film postarali się zapamiętać jak najwięcej postaci, które pojawią się na ekranie.

DYSKUSJA po projekcji filmu „Tango”

Część 1

Krótką analizę filmu, służącą wprowadzeniu tematu ról życiowych i tożsamości

1. Ile osób przeszło przez dom w ciągu kilkuminutowego filmu „Tango”? Która postać zwróciła Twoją uwagę i dlaczego?
2. czym dla Ciebie jest ten film - czego może być metaforą? (jedna osoba zapisuje na tablicy wszystkie możliwe interpretacje filmu tak, aby uczniowie zobaczyli różnorodność sposobów odbierania przekazywanych treści i uznali ich równorzędność).
3. Jak rozumiesz ostatnią scenę filmu?

Część 2

W jaki sposób film pokazuje także nas: siebie i mnie?

Ćwiczenie - praca indywidualna:

1. W ilu rolach jesteś obecnie w życiu - zrób listę na sporej kartce. Postaraj się OKREŚLIĆ SWOJĄ TOŻSAMOŚĆ SPOŁECZNĄ - wymienić jak najwięcej ról społecznych (uczeń , Polak, mężczyzna, licealistka, córka, koleżanka) .
2. Spróbuj także OKREŚLIĆ SWOJĄ TOŻSAMOŚĆ OSOBISTĄ, czyli swoje prywatne role związane z Twoją osobowością i charakterem, zainteresowaniami - wielbiciel kina, czekolady, fan metalu i surfing, porządnicki, nerwus, romantyk.
3. (Prawdopodobnie tak, jak trudno było wymienić wszystkich bohaterów filmu, tak trudno wymienić wszystkie role w których obecnie „występujesz”. Łatwo też zauważyć, jak szybko się zmieniają, np. mija fascynacja surfingiem na rzecz skoków na bungie.)

Ćwiczenie w grupie:

1. Uczniowie nakleją sobie kartki na plecach (każdy ma na plecach własną kartkę).
2. Każdy dopisuje każdemu jeszcze kilka ról, w których go widzi, z którymi mu się on kojarzy (teraz lub w przyszłości, np. biznesmen, aktorka).
3. Po zdjęciu kartek każdy z uczniów wybiera jedną, najbardziej dla niego na ten moment interesującą, z ról i rysuje do niej maskę.
4. Przymierza ją, starając się odkryć, jakie są cechy charakterystyczne dla tej roli, jak się w tej roli czuje i na ile jest jej świadom na co dzień (lub świadom jej potencjału, jeśli chodzi o role w przyszłości).

Ćwiczenie w podgrupach:

1. Uczniowie dzielą się na grupy czteroosobowe .
2. Układają swoje prace - maski na stole.
3. Każda osoba wybiera rolę, którą chce odegrać i ustala, jak wyrazi najważniejszą cechę tej roli (gest, czynność, zdanie).
4. Kiedy role zostają wybrane, uczniowie odgrywają scenki relacyjne, aby odkryć, jak w danej roli wchodzi się w relacje z innymi, z kim, jak się czuje w świecie, jaki jest świat wartości danej roli.
5. Zmiana masek.
6. Ważne jest, aby przymierzyć wszystkie cztery maski, zobaczyć siebie w kilku rolach. Każdy z uczniów przechodzi przez każdą z ról w grupie. Pozostali pomagają mu, jak najlepiej wejść w rolę.

Podsumowanie:

Uczniowie dzielą się refleksjami po ćwiczeniu. Jak zmieniali się zależnie od roli w której byli? Co ma wpływ na to, że są obecnie w takich a nie innych rolach - co kształtuje ich tożsamość? W jaki sposób role mają na siebie wpływ w relacjach? Czy są role łatwiejsze i trudniejsze, lepsze i gorsze? Co o tym decyduje? Czy są role, których nie byli świadomi?

Filmoteka Szkolna

Bibliografia:

- Krzemionka D., Chrzanowska A., 2010, „Ja w wielkim świecie”, rozmowa z Hazel Rose Markus, „Charaktery” nr 9
- Rowan J., Cooper M., 2008 „Jekyll i Hyde - Wielorakie ja we współczesnym świecie”, GWP, Gdańsk
- Goffman E., 1981, „Człowiek w teatrze życia codziennego”, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa
- Hermans H., 2001, Które moje „ja”?, „Charaktery”, nr 12

W sieci:

- Stanisław Krawczyk, Narracja i dialog. Zastosowania psychologii narracyjnej w badaniu narracyjnych gier fabularnych
https://www.researchgate.net/publication/261987292_Narracja_i_dialog_Zastosowania_psychologii_narracyjnej_w_badaniu_narracyjnych_gier_fabularnych
- Anna Twardowska, „Przymierzaj maski!” <http://kinoterapia.pl/2009/12/19/przymierzaj-maski/>

Filmy:

- „Zelig”, W.Allen